

UPPSALA
UNIVERSITET

Statusläran som redskap för retorisk analys

En diskussion om tillvägagångssätt, baserad på analyser
publicerade i *Rhetorica Scandinavica*

Mathias Eriksson

Ämne: Retorik

Nivå: C

Poäng: 15 hp

Ventilerad: HT 2012

Handledare: Janne Lindqvist Grinde

Litteraturvetenskapliga institutionen

Uppsatser inom retorik

INLEDNING	2
SYFTE	3
TEORI	3
HYPOTES	5
STUDIEOBJEKT	7
UNDERSÖKNING	8
ERIC BYLANDERS ARTIKEL "KANSKE EN STATS MINISTER?"	8
JANNE LINDQVIST GRINDES ARTIKEL "VAD GÄLLER SAKEN?"	12
SINE NØRHOLM JUST OCH JONAS GABRIELSENS ARTIKEL "BOLIGMARKEDET MELLEM TAL OG TALE"	19
DISKUSSION.....	26
SAMMANFATTNING	34
LITTERATUR.....	36

Inledning

Statusläran är namnet på en teori som kommer från den antika retoriken. Denna tror man först formulerades av greken Hermagoras under det andra århundradet f.Kr., men statusläran verkar bygga på resonemang vilka återfinns i ännu äldre skrifter.¹ Hermagoras skrift har vad man vet inte överlevt till idag, utan de viktigaste tidiga texterna som behandlar statusläran är från romariket, bland andra Ciceros *De Inventione*², den anonyma *Ad Herennium*³ och Quintilianus *Institutio Oratoria*.⁴ I dessa skrifter är statusläran ett redskap som kan användas dels för att bedöma den retoriska situationen och dels för att formulera en respons till denna. I modern tid har man även försökt utvidga statuslärans användbarhet till att även gälla analys av texter. Problemet den här uppsatsen har att diskutera och försöka bidra till en lösning av är att det inte hittills verkar ha presenterats något enkelt och tydligt tillvägagångssätt för användningen av statusläran som redskap för retorisk analys. Det finns några skäl att se detta som ett problem: Till att börja med blir det svårare för analytiker att faktiskt applicera statusläran i analysen av en text, eftersom de inte har en tydlig beskrivning av hur de ska genomföra sin analys. Varje analytiker behöver i någon mån uppfinna hjulet på nytt, vilket inte borde vara nödvändigt eftersom det finns en konkret begreppsapparat att begagna sig av. Vidare blir det svårare för andra retoriker att bedöma analytikerns resultat metodologiskt. Utöver att behöva sätta sig in i vad analytikern faktiskt kommit fram till i sin behandling av en text måste de retoriker som vill bedöma analytikerns resultat också sätta sig in i analytikerns egenhändigt förfärdigade teoretiska grund. Det är möjligen bara ett mindre problem, men ett som växer om analytikerns förståelse av statusläran skiljer sig från andra retorikers, vilket som vi kommer att se i den här uppsatsen snarare är regel än undantag. I den här uppsatsen kommer därför statuslärans användbarhet som redskap för retorisk analys att undersökas genom studiet av analyser där den faktiskt har använts

---

¹ Hanns Hohmann, "Stasis.", *Encyclopedia of Rhetoric*, Thomas O. Sloane (red.), Oxford: Oxford University Press 2001, s. 741-742.

² Cicero, *De Inventione*, Cambridge MA: Harvard University Press 1968, s. 21-35. (bok I, kapitel viii-xii)

³ [Cicero], *Ad Herennium*, Cambridge MA: Harvard University Press 1968, s. 33-49. (bok I, kapitel xi-xv)

⁴ Quintilian, *The Institutio Oratoria*, Cambridge MA: Harvard University Press 1969, s. 407-463 (bok III, kapitel vi).

och genom en teoretisk diskussion av statuslärans förutsättningar och egenheter som begreppsapparat.

Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att formulera ett enkelt och tydligt tillvägagångssätt med vilket en retoriker kan använda statusläran som ett analytiskt redskap. För att uppnå detta syfte ska tre analyser där statusläran används undersökas för att finna svar på den centrala frågeställningen: Vad berättigar en analytiker att bedöma att ett givet uttalande tillhör en specifik status hellre än någon annan? För att uppnå en givande diskussion av denna frågeställning kommer de undersökta analyserna bedömas utifrån en hypotes som postulerar en möjlig förståelse av begreppet retorisk form, baserad på typiska påståenden som antas fungera i givna oenigheter.

Uppsatsen har därmed följande olika delar: I inledningen kommer statusläran kortfattat presenteras och hypotesen formuleras. Studieobjektet och forskningsläget kommer även det att presenteras kortfattat. Därefter, i uppsatsens undersökning, kommer de tre analyserna som utgör studieobjektet att testas mot uppsatsens hypotes. De frågor som väcks i och med denna undersökning kommer sedan att behandlas i uppsatsens diskussion. Genom behandlingen av dessa frågor kommer ett tillvägagångssätt som kan användas i framtida analyser att formuleras.

Teori

Statusläran som den oftast beskrivs idag, med fyra status vid namn *conjecturalis*, *definitionis*, *qualitatis* och *translationis*, med vissa variationer i böjning och stavning, är något av en syntes av de olika beskrivningarna som finns i de romerska skrifter som nämnts tidigare. De olika statuskategorierna beskrivs på likartade sätt i dessa olika verk, men oftast under olika namn. I vissa skrifter har man dessutom bara tre status då status *translationis* har uteslutits. Den centrala tanken med statusläran är dock att oenigheter i text alltid kan placeras in i en av statuslärans kategorier. Den traditionella beskrivningen av de olika statuskategorierna, vad oenigheten gäller

om den tillhör den givna kategorin och vilken sorts påstående en sådan oenighet kan ta sig uttryck i presenteras i följande tabell:⁵

Statuskategori:	Oenigheten gäller:	Exempelpåstående:
Conjecturalis	Fakta	”Jag snodde minsann inte dina kakor!”
Definitionis	Hur fakta bör definieras	”Okej, jag åt upp dina kakor men jag snodde dem inte, det var mer som ett lån!”
Qualitatis	Vilka egenskaper som hör till fakta	”Okej då, jag snodde väl dina kakor, men jag var jättejättesugen!”
Translationis	Den procedur oenigheten uttrycks genom	”Hur vågar du anklaga mig för att sno dina kakor?!”

I den här uppsatsen kommer jag att använda mig av statusläran som den finns beskriven i ovanstående tabell som utgångspunkt för undersökningen och den teoretiska diskussionen. Det kommer att framgå av citat ur de artiklar som jag analyserar att författarna till dessa inte använder exakt samma benämningar av de olika kategorierna. Precis som i den antika litteraturen finns det fortfarande olika namn på statuskategorierna i omlopp. Mina referat kommer dock att hålla sig till ovanstående benämningar så att begreppen är desamma i undersökningen och i den teoretiska diskussionen. Vad gäller begreppens faktiska betydelse så skiljer sig ovanstående beskrivning av statusläran ibland från den som artikelförfattarna och deras källor har. Detta kommer att tas upp och redas ut när det blir relevant för den här uppsatsens undersökning eller diskussion. Om inget annat sägs i texten kan man anta att ovanstående beskrivning gäller som teoretisk grund för både undersökningen och diskussionen.

---

⁵ I modern litteratur om retorik har statusläran ofta en given plats i genomgångar av retorikens grunder. Två nyare svenska exempel på detta finns i Kurt Johannesson, *Retorik eller konsten att övertyga*, Stockholm: Norstedts 1998, s. 39-41, samt Janne Lindqvist Grinde, *Klassisk retorik för vår tid*, Lund: Studentlitteratur 2008, s. 71-76. Av dessa är Johannessons genomgång ett exempel, som vi återkommer till senare i uppsatsen, på teorier som utesluter status translationis.

Hypotes

Undersökningen som skall utföras i den här uppsatsen bygger på idén att statusläran inte bara används för att klassificera ett uttalandes innehåll utan även dess form. Det verkar dock som att distinktionen mellan form och innehåll inte har givits en lika tydlig formulering i retoriken som i närliggande akademiska discipliner vilka också studerar kommunikation. Hypotesen för den här uppsatsen är att en relevant formulering av denna distinktion kan ges med utgångspunkt i statuslärans begrepp. Denna hypotes, som jag formulerar nedan, kommer att testas mot tre analyser där statusläran används. Resultaten kommer sedan att diskuteras med avsikt att formulera ett tydligt tillvägagångssätt som kan användas när statusläran används i retorisk analys.

Det verktyg som den här uppsatsen använder sig av för att diskutera form och innehåll är konceptet typpåståenden. Tanken bakom dessa är att man genom att utgå från den klassiska beskrivningen av statusläran som presenterats ovan kan formulera typiska påståenden för varje status. Dessa typpåståenden är menade att ha så lite innehåll som möjligt men fortfarande tillräckligt för att på ett förståeligt sätt uttrycka den information som krävs för att placera påståendet, studerat som ett uttalande, i en bestämd statuskategori hellre än någon annan. Genom att på detta sätt minimera det innehåll som uttrycks bör typpåståendet snarare belysa den retoriska formen, om en sådan finns. Finns det därtill en bestämd form som påståenden i en bestämd statuskategori nödvändigtvis har så måste denna form också finnas i typpåståendet. Dessa påståendens exakta ordalydelser är formulerade på försök och mindre modifieringar av dessa bör inte påverka deras funktion i högre grad. Typpåståendena i utgångspunkten lyder dock så här:

Status:	Typpåstående:
Conjecturalis	”Vissa sakförhållanden föreligger.”
Definitionis	”De sakförhållanden som antas föreligga skall definieras på ett bestämt sätt.”
Qualitatis	”De sakförhållanden som antas föreligga är behäftade med vissa egenskaper.”
Translationis	”Oaktat de sakförhållanden som hittills dryftats föreligger vissa andra sakförhållanden.”

Typpåståendena är som synes inte intuitivt några goda exempel på övertygande argument. Om ett typpåstående framfördes för en publik som fann det minimala innehållet sannolikt i överensstämmelse med verkligheten, så skulle typpåståendet också vara minimalt övertygande. Publiken skulle dock först och främst behöva veta eller omedelbart förstå exakt vad retorn som framförde påståendet talade om. Det säger sig självt att de flesta tänkbara publikerna skulle påverkas mer av en argumentation som innehöll fler kulturella konnotationer, större känslomässig laddning, mer evidentia eller liknande. Skälet till detta tycks vara att typpåståendena på grund av sin lydelse är generiska i den meningen att all för situationen specifik information är utelämnad. Deras speciella egenskap är inte att de är meningslösa; de kan framföras i varje given situation inom deras statuskategori och dra tillräckligt stor betydelse ur kontexten för att vara förståeliga uttalanden, om än synnerligen kryptiska. Snarare är typpåståendena precis lika meningsfulla i varje given kontext, begränsade enbart av det faktum att de här är utskrivna på svenska. Förhoppningsvis belyser detta distinktionen mellan påståendens form och innehåll: Det som typpåståendena har gemensamt med andra uttalanden i samma status beror på deras gemensamma form, medan det som skiljer dem åt beror på skillnader i innehåll.

Tanken med typpåståendena är att de ska vara reducerade varianter av de påståenden som anses tillhöra de olika statuskategorierna i den traditionella statusläran. De är formulerade med utgångspunkt i den traditionella teorin som presenterades ovan. Uppgiften för den här uppsatsens undersökning är att bedöma analyserna som behandlas med hjälp av dessa typpåståenden. Konflikter kan uppstå mellan uppsatsens hypotes och den förståelse av statusläran som de olika

analytikerna uppvisar. I dessa fall är uppsatsens undersökning och diskussion lika mycket ett test av typpåståendenas rimlighet som av rimligheten i analyserna. De centrala konfliktområdena kommer att tas upp i uppsatsens diskussion med avsikt att därigenom skapa förutsättningarna för att kunna formulera det tydliga och enkla tillvägagångssätt för att använda statusläran i retorisk analys som nämnts tidigare.

Studieobjekt

Även om det är först nyligen som statusläran har börjat användas som ett verktyg för retorisk analys så kan inte alla analyser som använder statusläran undersökas i den här uppsatsen.⁶ Jag har därför valt att avgränsa undersökningen till den skandinaviska retorikforskning som presenterats i tidskriften *Rhetorica Scandinavica*, och de artiklar ur den tidskriften i vilka det utförs analyser med hjälp av statusläran. Jag har funnit tre sådana artiklar: ”Kanske en statsminister?” av Eric Bylander, ”Vad gäller saken?” av Janne Lindqvist Grinde samt ”Boligmarkedet mellem tal og tale” av Sine Nørholm Just och Jonas Gabrielsen. De två senare för även en teoretisk diskussion om statusläran som redskap för retorisk analys. Artiklarnas analyser och deras teoretiska grund, i alla fall där den senare skiljer sig från den traditionella statusläran som tidigare presenterats, kommer i den här uppsatsen att undersökas och diskuteras.

Vad gäller tidigare forskning så är hypotesen om retorisk form och innehåll som presenterats som den här uppsatsens hypotes ny, åtminstone såvitt jag har kunnat avgöra. När begreppet retorisk form tidigare har diskuterats har det oftast varit synonymt med genre eller någon annan schablon utefter vilken en text kan utformas. En argumentations form är ett närliggande koncept, och tycks när det diskuteras i retoriken vara hämtat från filosofins logiska argumentationsanalys. De analyser som använder statusläran som begreppslik ram verkar vara de

---

⁶ Statuslärans möjligheter som analysredskap har inte bara givits uppmärksamhet i nordens, utan de analyser som presenteras i föreliggande uppsats följer på ett intresse som visats för statusläran i andra delar av världen. Två exempel på utomnordiska artiklar som behandlar statusläran som analysredskap är Jeanne Fahnestock och Marie Secor, ”The Stases in Scientific and Literary Argument”, *Written Communication* vol. 5, 1988:4, s. 427-443, och Michael R. Kramer och Kathryn M. Olson, ”The Strategic Potential of Sequencing Apologia Stases: President Clinton’s self-Defense in the Monica Lewinsky Scandal”, *Western Journal of Communication* vol. 66, 2002:3, s. 347-368.

som hittills mest har närmat sig ett striktare system av retoriska scheman som liknar men inte överlappar med de formler som finns i logiken.

Undersökning

Eric Bylanders artikel ”Kanske en statsminister?”

Eric Bylander genomför i *Rhetorica Scandinavica* nr. 3 en retorisk analys av det tal som den socialdemokratiska politikern Mona Sahlin höll på en presskonferens den 16 oktober 1995.⁷ Talet och presskonferensen hölls i samband med det som kom att kallas Toblerone-affären. Presskonferensen hölls tidigt under det att affären utvecklades, innan riksåklagaren beslutat att inleda en förundersökning. Bylander benämner Sahlins tal ett utomprocessuellt försvarstal⁸, alltså tillhörande den juridiska genren men inte hållet i en faktisk domstol. Han genomför en retorisk analys där statusläran finns med som ett verktyg bland flera och min undersökning kommer bara behandla den del av Bylanders artikel som explicit för resonemang utifrån statuslärans begrepp. Denna del av artikeln består av styckena under underrubriken ”Privatekonomin”.

Bylander ger i sin artikel ingen beskrivning av statuslärans begrepp utan hänvisar till fyra källor: Quintilianus *Institutio Oratoria*, Kurt Johannessons *Retorik eller konsten att övertyga*, Mikael Perssons *Retorik för jurister* och Heinrich Lausbergs *Handbuch der literarischen Rhetorik* samt dessa källors ”respektive hänvisningar”.⁹ Eftersom denna undersökning inte är en studie i klassisk litteratur så är det inte praktiskt att här undersöka samtliga hänvisningar i dessa källor, speciellt som Lausbergs bok är ett uppslagsverk i retoriklitteratur.¹⁰ Utöver Lausberg, kan de tre andra källorna anses ansluta sig till den traditionella synen på statusläran som presenterades i uppsatsens teori, med det undantaget att alla tre utesluter status translationis ur

---

⁷ Eric Bylander, ”Kanske en statsminister? Mona Sahlins försvarstal”, *Rhetorica Scandinavica* 1997:3, s. 65.

⁸ Bylander, 1997, s. 65, 68-69.

⁹ Bylander, 1997, s. 66.

¹⁰ Jämför Heinrich Lausberg, *Handbuch der literarischen Rhetorik, Eine Grundlegung der Literaturwissenschaft*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag 1990.

statusläran.¹¹ Bylander tar heller inte upp status translationis i sin artikel så detta faktum bör inte påverka undersökningen. Bylander redogör inte för sitt tillvägagångssätt eller någon förståelse av retorisk form och innehåll som bestrider den som presenterats i den här uppsatsen. Därför kommer hans analys i stort sett att bedömas som om han använt sig av samma teoretiska grund som den här uppsatsen. Det finns inga belägg för att Bylander faktiskt har samma förståelse av statusläran som den som presenterats i den här uppsatsen. Det är just bristen på en tydlig teoretisk grund för hans analys som gör att det enda tillgängliga verktyget för att diskutera hans analys i den här uppsatsen blir den hypotes som häri har presenterats.

Bylander tar i sin analys upp hur Sahlin bemöter de olika specifika anklagelserna mot henne i tur och ordning. Till att börja med behandlas anklagelsen att Sahlin haft en trasslig privatekonomi, därefter anklagelsen att hon misskött sig i användningen av två av sina privata kontokort, anklagelsen att hon varit försenad i inbetalningen av en TV-avgift, anklagelsen om en föreliggande skatteskuld samt anklagelsen att ha använt regeringens kontokort privat. Samtliga dessa analyserar Bylander med statuslärans begrepp.

Anklagelsen att Sahlin skulle ha haft en trasslig privatekonomi bemötte Sahlin enligt Bylanders analys med ett erkännande följt av en uttunning av erkännandets betydelse: ”Erkännandena gällde Sahlins uppgift om att hon ’av egna orsaker [kom] ordentligt efter med sin ekonomi på 80-talet’”.¹² Uttunningen skedde, enligt Bylander, genom att Sahlin förde över skulden för sin trassliga privatekonomi på någon annan, nämligen kontokortsbolagen:

Den trassliga privatekonomin berodde enligt Sahlin på att hon ”gick på kontokorten”. Skulden för den dåliga ekonomin fördes här över på någon annan enligt statuslärans *remotio criminis*, i detta fall ett tacksamt objekt som de ansiktslösa kontokortsbolagen.¹³

Enligt den traditionella statusläran så är *remotio criminis* en underkategori till status qualitatis och innebär att försöka överföra ansvaret för en handling till någon annan än 1) den som utförde

---

¹¹ Quintilian, 1969, s. 441-443, 451, Johannesson, 1998, s. 39 (observera att hänvisningen gäller den reviderade utgåvan av Johannessons bok som utkom året efter att Bylanders artikel publicerades. Innehållet vad gäller statusläran tycks dock vara detsamma enligt samma verk, s. 9), samt Mikael Persson, *Retorik för jurister*, Borås: SIFU 1992, s. 64-65.

¹² Bylander, 1997, s. 66. Hakparentesen Bylanders.

¹³ Bylander, 1997, s. 66.

handlingen, samt 2) den som drabbades av handlingen. Typfallet av ett påstående i status qualitatis är, som tagits upp tidigare: ”De sakförhållanden som antas föreligga är behäftade med vissa egenskaper.” Lägg satsen ”... och en egenskap av sorten ifråga är att ansvaret för sakförhållandena bör tillfalla någon annan än agenten eller objektet vilka sakförhållandena relaterar till” till meningen ovan så har vi en approximation av typpåståendet för remotio criminis. Sahlins uttalande att hon ”gick på kontokorten” skulle alltså enligt tolkningen Bylander presenteras vara likvärdigt med att Sahlin skulle ha sagt ungefär, om typpåståendet förtydligas genom tillägget av situationsspecifikt innehåll: ”Jag har en trasslig ekonomi, men ansvaret för det är inte mitt utan ligger på kontokortsbolagen”. Den tolkningen hade alltså Bylander ha behövt göra om han utnyttjat sig av typpåståenden som en del av sin teoretiska grund.

Anklagelsen att Sahlin hade misskött användningen av två av sina privata kontokort bemöttes enligt Bylander med att Sahlin hävdade att ”beskyllningarna [...] var oriktiga”.¹⁴ Bylander identifierar detta som att Sahlin förnekar anklagelserna enligt status conjecturalis. I det här fallet överensstämmer Sahlins refererade uttalande i princip med typpåståendet för status conjecturalis, så tolkningen väcker inga vidare frågor.

Bemötandet av anklagelsen att Sahlin varit sen med inbetalningen av en TV-avgift beskriver Bylander så här:

Uppgiften om en sen TV-avgift var enligt Sahlin gammal, men hade omskrivits som ’nya avslöjanden’. Erkännandet föll närmast under *deprecatio*, avbön, men kunde därtill visa på mediernas oproportionerliga sensationslystnad och bar starka drag av motbeskyllning, *relatio criminis*.¹⁵

Deprecatio, en annan underkategori till status qualitatis, går ut på att return helt enkelt ber om ursäkt. Ett möjligt typpåstående för *deprecatio* skulle lägga följande sats till typpåståendet för status qualitatis ovan: ”... och en egenskap av sorten ifråga är att agenten vilken sakförhållandena relaterar till ber om ursäkt.” *Relatio criminis*, likaså en underkategori till status qualitatis, innebär att return försöker överföra ansvaret för en handling till den som drabbades av handlingen. Ett typpåstående för *relatio criminis* skulle kunna utformas så att följande sats läggs till typpåståendet för status qualitatis: ”... och en egenskap av sorten ifråga är att ansvaret för

---

¹⁴ Bylander, 1997, s. 66.

¹⁵ Bylander, 1997, s. 66.

sakförhållandena bör tillfalla objektet vilken sakförhållandena relaterar till.” Bylanders referat av Sahlins uttalande är knapphändigt och detsamma gäller för hans tolkning. Är det så att Sahlins argumentation här enligt den tolkning Bylander presenterar lyder ”Jag var i och för sig sen med att betala in en TV-avgift, men det var länge sedan och borde inte tas upp nu”? En sådan tolkning stämmer inte helt överens med typpåståendet för någon av de statuskategorier som tas upp som möjliga tolkningar.

Vad gäller anklagelsen om en föreliggande skatteskuld påstod Sahlin enligt Bylander att:

hennes skatteskuld hade uppkommit genom skattemyndighetens felaktiga uppgifter. ”Till skillnad från er så kollar jag detta”, sade hon maliciöst och citerade ett eget bevingat uttryck: ”Det skall vara häftigt att betala skatt”. Att skatteskulden uppkommit erkändes alltså i och för sig, men omdefinierades enligt *status finitionis* från eget till skattemyndighetens och så journalisternas slarv, som alltså förtog all skuld från Sahlin och därmed också bar drag av *remotio criminis*.¹⁶

Här menar alltså Bylander att Sahlins försvar tillhör status definitionis men samtidigt liknar remotio criminis, vilket som nämnts är en underkategori till status qualitatis. Typpåståendet för status definitionis lyder, som sades i inledningen: ”De sakförhållanden som antas föreligga skall definieras på ett bestämt sätt”. Om man hämtar en del retoriskt innehåll från den kontext som Bylander anger och lägger detta till den retoriska formen för status definitionis, så kan man på försök anta att ett typiskt uttalande från Sahlin i den här situationen borde lyda: ”Visst har jag en skatteskuld, men det betyder att skattemyndigheten och journalisterna har slarvat.” Det bör påpekas att det att byta ut ordet ”definiera” mot ”betyda” i tankeexemplet på ett tydligt sätt åskådliggör den balansgång som denna uppsats hypotes för med sig. Att ”definiera” något som något annat är att åberopa en logisk relation genom vilken ett fenomen tilldelas en språklig etikett. Ordet ”betyda” kan tolkas som en synonym till ”definiera”, men det kan också tolkas som en hänvisning till en kausal relation, eller någon ytterligare annan tänkbar relation. För att återgå till tolkningen av Sahlins uttalande så krävs det alltså en ganska väsentlig omformulering av uttalandet för att det ska överensstämma med typpålet. Bylanders tillvägagångssätt och tolkning skulle, om han använt sig av typpåståenden, på något sätt ha behövt göra reda för denna diskrepans. Hur skulle det ha gått till? Vidare kan man fråga sig om vikten av påståendet att ett

---

¹⁶ Bylander, 1997, s. 66.

uttalande tillhör en status men bär drag av en annan. Tillhör uttalandet flera status, eller gäller anmärkningen endast en likhet mellan olika status? Gäller denna likhet i så fall de olika kategoriernas form, eller innehållet i olika uttalanden?

Därefter tar Bylander upp bemötandet av anklagelsen att Sahlin använt regeringens kontokort privat:

Här förnekade inte Sahlin att sådan användning hade förekommit, men hon invände mot beskrivningarna av förfarandet som ”uppenbart fel eller förbjudet”. Bland de former av oenighet som formar *status finitionis* finns motstridiga regler, och detta är den status frågan om kortreglerna hade i Sahlins tal.¹⁷

Bylander menar alltså att de refererade invändningarna från Sahlins sida per definition bör tillhöra status definitionis eftersom de handlar om motstridiga regler. Denna del av Bylanders analytiska process kommer det finnas skäl att återkomma till: Att invända mot de språkliga etiketterna för en specifik handling är uppenbarligen att väcka en definitionsfråga, är det att tillhöra status definitionis och det att vara en definitionsfråga är likvärdiga egenskaper?

För att sammanfatta undersökningen av Bylanders analys kan man säga följande: Bylander tycks, med undantag av uteslutandet av status translationis, ansluta sig till den traditionella synen på statusläran. Han för dock inte fram någon beskrivning av bruket av statusläran som ett analytiskt redskap. Hur Bylander faktiskt har gått till väga i sin analys kan man därmed inte få reda på endast genom att läsa hans artikel. Att Bylander i sin analys använt sig av den förståelse av statusläran som den presenterats i den här uppsatsen är därmed inte ett rimligt antagande. Skälet till att hans analys ändå behandlats på detta sätt är att den då, trots att den inte kan ställa upp mot exempel till den här uppsatsens hypotes, kan illustrera hur den här uppsatsens hypotes relaterar till faktisk textanalys och därtill väcka frågor vilka kan bidra till diskussionen av ett tillvägagångssätt.

Janne Lindqvist Grindes artikel ”Vad gäller saken?”

Janne Lindqvist Grindes artikel ”Vad gäller saken? – Statusläran som verktyg för retorisk argumentationsanalys”, publicerad i *Rhetorica Scandinavica* nr. 33, innehåller både en teoretisk

---

¹⁷ Bylander, 1997, s. 66.

diskussion om statusläran och tre analys exempel, varav två är tankeexempel och det tredje är en analys av ”debatten om den svenska vänsterpartiledaren Lars Ohlys förhållande till demokratin i TV-programmet *Uppdrag granskning*”.¹⁸ I det här avsnittet skall jag presentera Lindqvist Grindes teoretiska bas och sedan undersöka analysen av debatten om Lars Ohly, eftersom den ensam bland analyserna grundar sig på en verklig, istället för tänkt, textmassa.

Lindqvist Grinde redogör i artikeln för en specifik förståelse av statusläran som utgör grunden för hans analys. Han menar att statuslärans främsta syfte som analytiskt redskap är att specificera vilken fråga en text riktar in sig på.¹⁹ Detta, menar han, går att utläsa ur 1) argumentationens form, och 2) textens förhållande till en annan text.²⁰ Studieobjekt för en analys där statusläran används bör då alltså både vara en given enskild texts argumentation, och även denna texts förhållande till andra texter. Vidare ansluter sig Lindqvist Grinde till den klassiska uppfattningen att statusläran innebär en hierarki, där *conjecturalis* står överst, följt av *definitionis*, *qualitatis* och *translationis* i den ordningen.²¹

Under underrubriken ”Lars Ohly, demokratin och kommunismen” genomför Lindqvist Grinde en analys av ”[den] svenska debatten om vänsterpartiledaren Lars Ohlys förhållande till demokrati (och kommunism)”²² utifrån statuslärans begreppsapparat. Bakgrunden till detta är att TV-programmet *Uppdrag granskning* hade granskat Ohlys inställning till de kommunistiska diktaturena och till demokratin. Lindqvist Grinde tar upp både yttranden som var en del av reportaget, samt yttranden i den omedelbart därpå följande intervjun med Ohly och utvalda yttranden ur den offentliga debatten som följde därpå. Min undersökning kommer att hantera den textmassa, debatten, som Lindqvist Grinde analyserar i ett antal avgränsade yttranden, vilket noga följer Lindqvist Grindes egen presentation av sin analys.

Det första yttrande Lindqvist Grinde tar upp är TV-programmets inledning:

Programmet inleds med att kameran zoomar ut från en fingerad begravningsannons över kommunismen, belyst med röd färg, samtidigt som en röst säger att ”man kan inte kalla en fågel för en hund om alla andra uppfattar

---

¹⁸ Janne Lindqvist [Grinde], ”Vad gäller saken? Statusläran som verktyg för retorisk argumentationsanalys”, *Rhetorica Scandinavica* 2005:33, s. 33.

¹⁹ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 40.

²⁰ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 39-41.

²¹ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 37.

²² Lindqvist [Grinde], 2005, s. 41.

det på ett annorlunda sätt”. Det är alltså i någon mening begreppet ”kommunism” som tycks stå i fokus här. Och programmets utgångspunkt, förstår vi snart, är att ”partiledaren kallar sig kommunist, för han står fast vid sina ideal”, som reportern Janne Josefsson berättar några minuter in i programmet.²³

Därefter tas en passage ur Josefssons intervju av Ohly upp:

[Ohly]: Går man tillbaka till [...] Marxismens klassiker så menar jag också att det är den mest demokratiska läran därför att det handlar om att skapa demokrati i hela samhället. Inte bara politisk demokrati utan också ekonomisk demokrati.

[Josefsson]: Så du sätter likhetstecken mellan kommunismen och kampen för demokratin?

[Ohly]: Ja. För mig har det alltid varit så att socialismen är en utveckling av demokratin. Och är den inte det, då är den inte värd att försvara.²⁴

Detta följs av Lindqvist Grindes tolkning:

Så långt är det väl framförallt fråga om *definierande* resonemang. Ohly beskriver ”socialism”, ”marxism” och ”kommunism” som utbytbara termer, och menar att dessa innebär ”en utveckling av demokratin”. Men det är faktiskt inte begreppet ”kommunist” som står i centrum här, utan termen ”demokrat”. Josefsson och Ohly förefaller faktiskt *eniga* om att Ohly är just kommunist, och *frågan* gäller istället om Ohly kan kallas ”demokrat”. Med andra ord ägnar sig Josefsson (och TV-programmets producenter) sig här åt *definierande* resonemang.²⁵

Lindqvist Grindes resonemang tycks gå ut på att de två yttrandena ovan, det vill säga TV-programmets inledning och intervjuavsnittet, utgör två texter mellan vilka det finns en oenighet. Oenigheten tillhör enligt Lindqvist Grinde status definitionis, och rör begreppen kommunist och demokrat. De två teser som förs borde lyda ungefär ”Lars Ohly är kommunist och därmed inte demokrat” samt ”Lars Ohly är kommunist och därmed även demokrat”. Det senare påståendet förs explicit fram i två delar, först av Josefsson som hävdar att Ohly kallar sig kommunist, sedan av Ohly när denne 1) inte bestrider att han kallar sig (och därmed kan anses vara) kommunist och 2) hävdar att kommunismen är detsamma som kampen för demokrati (med hjälp av Josefssons

---

²³ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 42.

²⁴ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 42. Andra hakparentesen Lindqvist Grindes.

²⁵ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 42.

fråga på ämnet). Ungefär så lyder också Lindqvist Grindes tolkning i citatet ovan. Hans teoretiska grund kräver dock, som jag tidigare påpekat, att en text för att tillhöra en status ska stå i en viss relation till en annan text. Alltså måste även det tidigare påståendet, det att Ohly inte är demokrat, stå att finna i den ovanstående textmassan. Den enda tillgängliga platsen att söka efter det påståendet är det första citatet, med begravningsannonserna och uttalandet om fåglar och hundar. Från denna audiovisuella text måste Lindqvist Grindes tolkning härleda påståendet ”Lars Ohly är kommunist och därmed inte demokrat”. I övrigt kan det konstateras att de två teserna som jag här har presenterat som sannolika tolkningar synes vara snarlika typpåståendet för status definitionis, där det att Ohly är kommunist är det sakförhållande som båda sidor i oenigheten antar råder och huruvida detta bör definieras som att vara demokrat är stridsfrågan. Precis som vi såg i undersökningen av Bylanders artikel riskerar ordvalet i teserna i det här fallet hänvisa till kausala hellre än rent begreppsliga relationer, vilket skulle vara missvisande.

I nästa textmassa som behandlas ingår två texter, där följande citat är den ena:

[Ohly:] Du får svårt att hitta att jag har på något sätt arbetat för diktatur eller för den partiteori som [...] på något sätt förminsakar demokratin. Tvärtom så tror jag att det är få som skulle kunna ifrågasätta mitt demokratiska engagemang. Och i allting jag har gjort så har just det varit ledstjärnan.²⁶

Den andra texten utgörs av Lindqvist Grindes referat att i ”detta sammanhang citerades ett antal uttalanden där Ohly tycktes åsidosätta de demokratiska principerna”.²⁷ Detta menar han utgör en oenighet i status conjecturalis, som inte längre handlar om begreppet kommunist utan begreppet demokrat.²⁸ De två mot varandra stående teserna borde alltså i typfallet lyda ”Lars Ohly är demokrat” kontra ”Lars Ohly är inte demokrat”. I det direkta citatet ur TV-programmet tycks Ohly göra ett uttalande som, trots att han inte explicit säger ”jag är demokrat”, är likvärdigt med den förra tesen. Lindqvist Grinde anför däremot inga direkta citat för den med Ohly oeniga texten, utan tesen ”Lars Ohly är inte demokrat” bör ligga i tolkningen av det korta referatet av ett antal av Ohlys tidigare uttalanden.

---

²⁶ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 42. Andra hakparentesen Lindqvist Grindes.

²⁷ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 42.

²⁸ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 42-43.

Nästa uttalande Lindqvist Grinde undersöker kommer från historikern Åsa Linderborg, som hävdar att "Lasse Ohly är en produkt av 80-talet"²⁹ samt:

Jag tror att det är ganska viktigt att komma ihåg att han skolades under en väldigt hård tidsperiod när man var tvungen att välja sida för [...] de som var politiskt aktiva. Alltså, man var tvungen att välja antingen USA-imperialismen eller [...] Sovjetsidan. [...] Så att han är en produkt av ett hårt 80-tal.³⁰

Lindqvist Grinde menar att Linderborgs uttalande här tillhör status qualitatis, eftersom det anför "ett slags förmildrande omständigheter".³¹ Lindqvist Grinde tar inte upp någon annan, ny text tillsammans med citatet av Linderborg, så rimligen är hennes text oenig med någon av de redan anförda. Det står dock inte explicit i Lindqvist Grindes analys vilken text eller tes han tolkar det som att Linderborg bestrider. Citatet röjer inte heller huruvida hon anför förmildrande omständigheter för att Ohly är kommunist och demokrat, kommunist men inte demokrat, demokrat och kanske kommunist, eller inte demokrat men kanske kommunist, vilka är de sedan tidigare tillgängliga teserna Linderborg kan behäfta med egenskaper. Linderborgs uttalande är inte likalydande med typfallet av ett uttalande i status qualitatis i den givna kontexten och det är därtill svårt att redogöra för vilka sakförhållanden och eventuella definitioner hon kan tänkas hävda föreligger. Vad som är intressant med detta resonemang är vad det säger om statuslärans hierarki, som delvis återfinns i typpåståendenas ordalydelse: Måste de påståenden som görs i en "högre" status också återfinnas i uttalanden i en "lägre"?

Lindqvist Grinde analyserar ytterligare ett påstående som Linderborg gör separat:

[O]m hundra år så kanske det är liberalerna som står vid [...] skampålen och blir anklagade för att de inte har varit kritiska till USA:s inblandning i Latinamerika eller Israels ageranden, Vietnamkriget och så där.³²

Lindqvist Grinde menar att det här uttalandet:

---

²⁹ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 43.

³⁰ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 43. Hakparenteserna Lindqvist Grindes.

³¹ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 43.

³² Lindqvist [Grinde], 2005, s. 43. Andra hakparentesen Lindqvist Grindes.

kan betraktas både som en form av *comparatio* – en jämförelse med ett ”grövre brott” – och som ett försök att föra över diskussionen till en ”annan domstol” (framtiden) – alltså ett *överförande resonemang*.³³

Comparatio är ytterligare en underkategori till *status qualitatis* och som Lindqvist Grinde skriver en jämförelse med ett grövre brott. Ett typpåstående för *comparatio* bör således lyda ungefär: ”De sakförhållanden som antas föreligga är behäftade med vissa egenskaper och en egenskap av sorten ifråga är att vara mindre negativ än ett annat givet sakförhållande”. Linderborgs citerade uttalande skiljer sig från typpåståendet på flera sätt, vilka inte egentligen är intressanta att gå in på närmare. Lindqvist Grindes tolkning är dessutom fåordig och det är svårt att utläsa hur den genomförs och därmed varför Linderborgs uttalande skulle tillhöra just *comparatio*. Lindqvist Grinde presenterar dock även ett alternativ till att Linderborgs uttalande skulle tillhöra *status qualitatis*, nämligen att det skulle tillhöra *status translationis*. Typpåståendet för *status translationis* lyder, som sades i inledningen: ”Oaktat de sakförhållanden som hittills dryftats föreligger vissa andra sakförhållanden.” Linderborgs uttalande stämmer, i ren given information, närmare överens med detta typpåstående än det för *status qualitatis* men väsentliga delar måste fortfarande tolkas som *implicita* i hennes uttalande. Lindqvist Grindes tolkning bör förstås mot bakgrunden att han i sin teoretiska genomgång öppnar för att vidga den traditionella frågeställningen för *status translationis*, det vill säga ”i vilken domstol bör denna fråga dryftas?”, och bruka den metaforiskt.³⁴ Hur hans tolkning genomförs är dock fortfarande osäkert, speciellt som han inte säger vilken status han menar att uttalandet tillhör, eller om det tillhör båda.

Den sista texten ur debatten om Ohly som Lindqvist Grinde analyserar refereras som följer:

Några veckor efter det att reportaget sändes kom en oväntad försvarare till Ohlys sida. Det var moderaten Tove Lifvendahl som i en debattartikel kritiserade *Uppdrag granskning*s journalistiska metoder. I och med att hon därmed ifrågasatte TV-programmets legitimitet, och därigenom hävdade att frågan om Ohlys demokratisyn borde avgöras i ett annat forum, kom hon här att bokstavligen introducera ett *överförande resonemang*.³⁵

---

³³ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 43.

³⁴ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 39.

³⁵ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 43.

Här menar alltså Lindqvist Grinde att det mera otvetydigt är så att det analyserade uttalandet tillhör status translationis. För att bättre kunna förstå denna tolkning ska vi se närmare på hur Lindqvist Grinde själv beskriver sin förståelse av status translationis:

Fakta varken bestrids eller accepteras, hur dessa skall betecknas diskuteras inte och [nya termer] åberopas inte för att nyansera eller ändra kvaliteterna i [tidigare anförda sakförhållanden]. Istället förs hela debatten över till [ett annat område]. Genom att [retorn] introducerar en helt ny grund för [debatten] så har [retorn] också i detta avseende fört över diskussionen ”till en annan domstol”.³⁶

Om man kombinerar detta med det redan konstaterade kriteriet att en texts relation till andra texter måste analyseras, så kan vi konstatera att det Lindqvist Grinde menar att Lifvendahl gör här är att, med hänvisning till en föreliggande debatt, anföra en ny fråga att debattera. Mycket mer står inte att utläsa ur Lindqvist Grindes tolkning.

Sammanfattningsvis kan man säga att Lindqvist Grindes artikel, till skillnad från Bylanders, formulerar en förståelse av statusläran som analysverktyg som i högre grad kan undersökas på sina egna villkor och jämföras med denna uppsats hypotes. Ett par saker blir dock inte helt utredda i artikeln. Först och främst gäller detta formuleringen av oenigheter mellan olika texter: Lindqvist Grinde ställer inte alltid explicit en text mot en annan för att visa exakt var oenigheten inträffar trots att hans teoretiska grund kräver det. Speciellt tydligt blir det i hans behandling av Linderborgs uttalande om 80-talet. Därtill ställer hans tolkning av Linderborgs andra uttalande ett par viktiga frågor, nämligen om ett uttalande bara kan tillhöra en status och om två tolkningar som placerar samma uttalande i olika status båda kan stämma? Både Lindqvist Grindes teoretiska grund och de frågor hans artikel lämnar obesvarade kan bidra till denna uppsats diskussion.

---

³⁶ Lindqvist [Grinde], 2005, s. 39. Lindqvist Grindes resonemang i det citerade partiet är skrivet med hänvisning till ett specifikt tankeexempel, och jag har i citatet omformulerat hans resonemang för att vara mera allmängiltigt (något av en trend i föreliggande uppsats). Informationen som ges bör dock vara densamma. Mina ändringar anges som brukligt med hakparenteser.

Sine Nørholm Just och Jonas Gabrielsens artikel ”Boligmarkedet mellem tal og tale”

Den tredje och sista artikel jag ska undersöka i den här uppsatsen heter ”Boligmarkedet mellem tal og tale”, publicerades i *Rhetorica Scandinavica* nr. 48 och är skriven av Sine Nørholm Just och Jonas Gabrielsen. I artikeln utför Nørholm Just och Gabrielsen en analys av opinionsbildningen kring den danska bostadsmarknaden under utvalda perioder mellan oktober 2005 och april 2007.³⁷ Texterna som analyseras är hämtade ur tre danska tidningar vilka i sin tur citerar diverse personer från banker, fastighetsmäklarfirmor och offentliga institutioner. Nørholm Just och Gabrielsen utför sina analyser för att illustrera en grundläggande teoretisk diskussion, som både inriktar sig på statuslärans analytiska potential och dess mera produktiva sida som ”kritik”.³⁸ Undersökningen här kommer dock bara att behandla de delar av deras artikel som direkt berör statusläran som redskap för analys och inte resonemang om textproduktion. Detta inkluderar delar av deras teoretiska ställningstaganden, som specificeras nedan, och deras analys exempel under rubrikerna ”Tre eller fire staser?” samt ”Stasislærens to niveauer: Strategi og taktik”.³⁹

Nørholm Just och Gabrielsen gör alltså vissa ställningstaganden som modifierar den traditionella statusläran. Det ställningstagande som är relevant för den här undersökningen är inkluderingen och beskrivningen av status translationis. Analytikerna menar att antalet status är fyra genom inkluderingen av status translationis men omformulerar denna status till att vara:

spørgsmålet om fremstillingens interne scene: Bliver sagen sat ind i den rette sammenhæng? Bliver det argumenteret ud fra de rigtige præmisser? [Denna strategi handlar] om at flytte sagen over i nye retoriske rammer. Når status translatio anvendes i meningsdannelsen om boligmarkedet, brydes der med den økonomiske forståelse, som er grundlaget for argumentationen i de tre øvrige staser. I stedet bliver argumentet, at sagen faktisk slet ikke handler om boligpriser, men om en række andre forhold.⁴⁰

---

³⁷ Sine Nørholm Just och Jonas Gabrielsen, ”Boligmarkedet mellem tal og tale – Stasislæren som redskab for retorisk kritik”, *Rhetorica Scandinavica* 2008:48, s. 19.

³⁸ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 17.

³⁹ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 21-29.

⁴⁰ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 24.

För de klassiska teoretikerna, menar de, handlade status translationis istället om förflyttningen av en oenighet till en annan fysisk plats.⁴¹ Det klassiska exemplet är naturligtvis överförandet av ett åtal eller försvar till en annan domstol. Omformuleringen tycks stämma någorlunda väl med den teoretiska grunden för den här uppsatsen: Om man antar, vilket Nørholm Just och Gabrielsen tycks göra, att det sakförhållande som behandlas i övriga tre statuskategorier alltid är bostadspriserna, så är det i status translationis ett annat sakförhållande som behandlas. Vad som dock skiljer Nørholm Justs och Gabrielsens förståelse från den som presenterats i den här uppsatsen, är att de fortfarande menar att det som uttalanden i status translationis i deras exempel fortfarande berör är bostadsmarknaden, om än inte bostadspriserna. ”Saken” förblir densamma, men ”ramarna” ändras. Vad har detta för betydelse för statuskategorierna? Vi kommer att återkomma till den frågan nedan, i undersökningen av Nørholm Justs och Gabrielsens analys exempel.

Nørholm Just och Gabrielsen tar under rubriken ”Tre eller fire staser?” upp de fyra statuskategorierna och ger analys exempel för dessa ett i taget. Status conjecturalis illustreras med tre exempel på uttalanden tagna ur de tidningar som undersökts. I det första exemplet menar Nørholm Just och Gabrielsen att tesen är att bostadspriserna kommer att fortsätta stiga: ”Det går stadig riktigt stærkt. Det er en meget kraftig prisivækst, der er tale om, uanset hvordan man vender og drejer tallene”.⁴² Nästa exempel menar de hävdar tesen att priserna kommer att ligga stilla: ”Vi tror att den udfladning på priskurven, som vi har set hen over sidste halvdel af 2006, vil fortsætte, så priserne vil holde sig i ro, og vi vil se en nulvækst.”⁴³ Det tredje och sista exemplet på status conjecturalis menar Nørholm Just och Gabrielsen pläderar för tesen att bostadspriserna kommer att falla och lyder: ”Vi anser et generelt prislefald på mellem 5 og 10 pct. for meget realistisk, særligt i de store byer og specielt i hovedstadsområdet, hvor vi ikke kan udelukke prislefald, der ligger ud over 10 pct.”⁴⁴ Hur förhåller sig dessa citat till typpåståendet för status conjecturalis, ”Vissa sakförhållanden föreligger”? Typpåståendets generiska ordalydelse ställer här till med problem. De citerade passagera tycks ha ungefär samma form som typpåståendet eftersom de mycket riktigt hävdar att vissa sakförhållanden föreligger. Därför kan

---

⁴¹ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 24.

⁴² Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 23.

⁴³ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 23.

⁴⁴ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 23.

man tro att Nørholm Justs och Gabrielsens tolkning inte väcker några frågor för den här uppsatsen. Det är dock så att det som faktiskt sägs i det andra och tredje citatet tycks skilja sig från den tolkning som Nørholm Just och Gabrielsen ger. Tolkningen av de båda citatet är att tesen som framförs rör bostadspriserna, en konkret och mätbar ekonomisk variabel. De två uttalandena rör däremot vad retorerna tror om dessa bostadspriser. Även om typståendena som verktyg inte uppmärksammar detta så ställer denna diskrepans mellan Nørholm Justs och Gabrielsens tolkning och vad som faktiskt sägs i de citerade passagerna frågor om analytikernas tillvägagångssätt. Vad berättigar analytikerna att göra denna tolkning, som skiljer sig från den information som ges i citaten?

Status definitionis exemplifieras i Nørholm Justs och Gabrielsens artikel med olika uttalanden om hur den statistik och de tendenser som presenteras gällande bostadsmarknaden ska tolkas. Fyra korta exempel tas upp, varav det första är ett uttalande som omtalar prisutvecklingen på bostadsmarknaden som ”en boble, der [ikke] står foran at briste”⁴⁵, det andra talar om en ”opblødning af prisen”⁴⁶, det tredje om ”en naturlig korrektion”⁴⁷ och det fjärde om en ”blød landing”.⁴⁸ Det är svårt att jämföra så korthuggna citat med typståendet för status definitionis, men det verkar som att dessa uttalanden stämmer någorlunda väl överens med typståendets lydelse. I typfallet skulle påståendena vara variationer på ”Den pågående prisutvecklingen (stigning eller fall) bör definieras som att vara en X” där X kan ersättas med ”bubbla”, ”naturlig korrektion” eller liknande, vilket också är så som Nørholm Justs och Gabrielsens tolkning tycks se ut. Deras exempel visar dock på ett faktum som kan skapa komplikationer för typståendena som redskap, nämligen att de konnotationer som tillhör vissa uttryck, såsom ”en mjuk landning” eller ”en bubbla”, i sig bär ett stort innehåll. Detta betyder att uttalanden som gör plats för ett sådant innehåll kan låta annorlunda än de som, liksom typståendena, uttrycker samma information på ett mer stringent och innehållsfattigt sätt. Konnotationerna som dessa uttryck bär med sig är dock naturligtvis kontextberoende, och det är därför viktigt att notera att det att Nørholm Just och Gabrielsen tillägger att uttalandena direkt omtalar prisutvecklingen är en nödvändig del av deras tolkning.

---

⁴⁵ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 23. Hakparentesen Nørholm Justs och Gabrielsens.

⁴⁶ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 24.

⁴⁷ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 24.

⁴⁸ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 24.

Vad gäller status qualitatis så menar Nørholm Just och Gabrielsen att uttalanden i denna statuskategori oftast utgår från att det råder enighet om ”at der er et prisfald, og hvad det vil sige”⁴⁹ och mot denna bakgrund ”argumenteres der så for, at prisfaldet er ønskværdigt”.⁵⁰ De framhåller följande citat som exempel på ett sådant uttalande:

Grundlæggende ønsker vi, at førstegangskøberne kommer tilbage på ejerlejlighedsmarkedet, for det kan give en sneboldeffekt i positiv forstand over på markedet for enfamiliehuse, da sælgerne af ejerlejlighederne så køber et hus.⁵¹

I det här exemplet kan man anta att den positiva egenskap som så att säga ursäktar priset är att det skapar en ökad rörlighet på bostadsmarknaden för vissa grupper köpare. Om man antar att det citerade uttalandet, som Nørholm Just och Gabrielsen menar att det gör, också hänvisar till det att ett prisfall antas föreligga så stämmer argumentationen väl överens med typpåståendet för status qualitatis: Ett sakförhållande nämns och vissa egenskaper menas tillhöra detta sakförhållande.

Nørholm Just och Gabrielsen framför fyra exempel på argumentation i status translationis enligt deras förståelse, varav det första lyder:

Der er nogle boligsælgere, der lever i håbet om at få den høje pris, selv om alle indikatorer peger på, at prisen er for høj. Det drejer sig om de sager, hvor boligsælgerens pris afviger fra den pris, som mægleren rådgiver sælgeren til.⁵²

Nørholm Just och Gabrielsen menar att det citerade uttalandet tillhör status translationis eftersom det anför ett resonemang som inte gäller bostadspriserna utan förmågan att bedöma dessa, en förmåga bostadsmäklarna hävdas ha men vissa säljare saknar.⁵³

---

⁴⁹ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 24.

⁵⁰ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 24.

⁵¹ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 24.

⁵² Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 24.

⁵³ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 24-25.

I det andra exemplet av status translationis menar Nørholm Just och Gabrielsen att sammanhanget byts ut från att vara prisutvecklingen till att vara bostadsintressenternas psykologi:

Der er opstået en helt enorm eksponering af det her marked. Det er noget, som folk taler om over hækken og til familiefester, og derfor slår den psykologiske faktor mere igennem end tidligere. De meget forskellige udmeldinger om markedets udvikling, som vi har set i løbet af sommeren, gør køberne og især førstegangskøberne forvirrede og får dem til at slå bremsen i. Men køberne står klar i kulissen, og de skal nok komme ud på markedet igen[.]⁵⁴

I det tredje eksemplet menar Nørholm Just och Gabrielsen att sammanhanget återigen byts ut, men den här gången från det att ha ett kort tidsperspektiv till det att ha ett längre tidsperspektiv:

”Med et sådant fald havner vi blot tilbage ved huspriseniveauet fra første halvår af 2006 i Storkøbenhavn,” siger Christian Heinig [analytiker i Danske Bank], som også siger, at boligejerne traditionelt har tjent penge på at eje hus set over en længere årrække, uanset om de har købt dyrt eller billigt[.]⁵⁵

Det fjärde och sista exemplet på status translationis som Nørholm Just och Gabrielsen tar upp lyder som följer:

Seniorøkonom i Jyske Bank Peter Skøttegaard Øemig mener også, der er udsigt til en mere moderat prisfest fremover. ”Renten er også steget. Men vi vender ikke prisfald. Så længe beskæftigelsen er høj, og dansk økonomi holder sig på sporet, er et solidt sikkerhedsnet spændt ud under boligmarkedet”[.]⁵⁶

Detta tolkar Nørholm Just och Gabrielsen som att retorn försöker lyfta sammanhanget till den danska ekonomin i sin helhet hellre än att enbart innefatta bostadsmarknaden och gör detta genom att ta upp ett antal nationalekonomiska faktorer.⁵⁷ I dessa exempel ser vi att Nørholm Just och Gabrielsen gör skillnad på sak och ramar. De tolkar uttalandena som att fortfarande beröra bostadsmarknaden, men att argumentera för en viss förståelse av den som inte är direkt avhängig

---

⁵⁴ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 25.

⁵⁵ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 25. Första hakparentesen Nørholm Justs och Gabrielsens.

⁵⁶ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 25.

⁵⁷ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 25.

bostadspriserna.⁵⁸ Låt oss jämföra Nørholm Justs och Gabrielsens variant av status translationis med den traditionella som enligt uppsatsens hypotes går att reducera till typpåståendet: ”Oaktat de sakförhållanden som hittills dryftats föreligger vissa andra sakförhållanden.” Nørholm Justs och Gabrielsens förståelse ställer till vissa problem för typpåståendet: Vad är egentligen sakförhållandet som dryftats? Det är uppenbarligen så att ett sakförhållande, bostadspriserna, har passerats till förmån för ett annat, bostadsintressenternas psykologi eller ett längre tidsperspektiv än vad som uppenbarligen ska användas när man tänker på bostadspriser. Så långt följer Nørholm Justs och Gabrielsens förståelse och denna uppsats hypotes varandra. Men Nørholm Just och Gabrielsen tycks mena att bostadspriserna och de sakförhållanden som de i och med användningen av status translationis ersätts med båda används för att betinga en förståelse av bostadsmarknaden. De tidigare är de ramar inom vilka marknaden bör förstås enligt olika retoriker. Detta betyder att Nørholm Just och Gabrielsen anser att detta sakförhållande, marknaden, förblir vad uttalandena handlar om även om de tillhör status translationis. Detta väcker ett par frågor: Till att börja med, hur skulle Nørholm Just och Gabrielsen klassificera ett uttalande i opinionsbildningen om bostadsmarknaden i vilket en retoriker inte talar om bostadsmarknaden utan om något helt annat? Utesluts ett sådant uttalande definitionsmässigt eftersom det inte längre ingår i opinionsbildningen om just bostadsmarknaden? Tar en sådan ståndpunkt helt hänsyn till ett sådant uttalandes reella genomslag? Å andra sidan, om även ett sådant uttalande tillhör status translationis, berättigar inte skillnaden mellan de olika sorternas uttalande, dels de som avhandlar bostadsmarknaden men inte bostadspriserna och dels de som inte avhandlar bostadsmarknaden, en uppdelning i olika statuskategorier? Är Nørholm Justs och Gabrielsens teoretiska grund i så fall ett argument för en femte statuskategori, eller bör de uttalanden de kallar status translationis men som fortfarande handlar om bostadsmarknaden egentligen räknas till en annan statuskategori?

Under rubriken ”Stasislærens to niveauer: Strategi og taktik” tar Nørholm Just och Gabrielsen upp ytterligare tre exempel på status definitionis. Samtliga gäller olika sätt att definiera det att bostadspriserna sjunker. Det första exemplet lyder: ”Boligmarkedet har lagt an til en blød landing. Vi kan nu se det længe ventede farttab”.⁵⁹ Det andra lyder: ”Det er de steder, hvor priserne er steget mest de senere år, at de nu også falder mest. Så der er tale om en naturlig

---

⁵⁸ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 25.

⁵⁹ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 28.

korrektion. Men på landsplan er der tale om nogenlunde uændrede priser”.⁶⁰ Och det tredje lyder: ”Afmætningen på boligmarkedet skyldes først og fremmest en normalisering efter en årrække med usædvanlig kraftige prisstigninger”.⁶¹ Dessa uttalanden sorterar Nørholm Just och Gabrielsen in i olika underkategorier de för fram under status definitionis, nämligen dissociativa definitioner, uppdelningen av helheten i dess delar, samt övertalningsdefinitioner.⁶² Dessa menar Nørholm Just och Gabrielsen vidare gränsar till respektive status conjecturalis, translationis och qualitatis, även om de hör till status definitionis.⁶³ Tolkningen av dessa uttalanden som status definitionis tycks först och främst vara avhängigt användningen av ord med specifika konnotationer som etiketter till vissa sakförhållanden, det vill säga förekomsten av definitionsfrågor. Detta gäller respektive användningen av begreppen ”mjuk landning” och ”fartapp”, ”naturlig korrektion” samt ”normalisering” i de olika citaten. Påståendena tycks dock faktiskt informera om sakförhållanden, inte definitioner. Vad berättigar då analytikerna att sluta sig till att det är status definitionis hellre än status conjecturalis? Vidare kan man fråga sig vad det innebär att status definitionis ges underkategorier vilka gränsar till andra status?

Det mest intressanta i Nørholm Justs och Gabrielsens artikel för den här uppsatsens vidkommande är de resonemang som väcks om ett uttalandes relation till situationen i vilket det uppkommer. Dessa har anats i exemplen som givits till status conjecturalis, underkategorierna till status definitionis och speciellt i förståelsen av status translationis som Nørholm Just och Gabrielsen har presenterat: I varje fall verkar analytikernas tolkning bygga på vissa fakta vid sidan av informationen som ges i uttalandena. I fallet med exemplen till status conjecturalis skulle ett givet villkor för tolkningen som innebär att uttalandena på förhand antas handla om bostadspriserna förklara att tolkningen ser ut som den gör trots att uttalandenas faktiska innehåll verkar lyda annorlunda. När underkategorierna till status definitionis menas likna andra status kan detta förklaras med att skillnaden ligger i uttalandenas objekt, inte i deras innehåll, och alltså i situationen istället för texten. Slutligen skulle ett resonemang om uttalandens relation till situationen i vilken de framförs kunna förklara hur status translationis kan antas appliceras på uttalanden som synbarligen inte gäller nya sakförhållanden, eftersom ramarna för uttalandet

---

⁶⁰ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 28.

⁶¹ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 28.

⁶² Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 27-28.

⁶³ Nørholm Just och Gabrielsen, 2008, s. 29.

skulle skapas av texten medan ämnet för uttalandet skulle kunna utläsas ur situationen. På så vis kan man urskilja två typer av sakförhållanden, där det ena hör till status conjecturalis och det andra till status translationis. Dessa resonemang kommer att behandlas vidare i uppsatsens diskussion.

Diskussion

Uppsatsens undersökning har behandlat tre artiklar med hjälp av en given hypotes om retorisk form och innehåll som är en ny konstruktion. Resultaten av denna undersökning har därför inte tydligt kunna ge bifall åt eller förkasta de analyser som utförts i artiklarna. Analyserna är sannolikt inte genomförda med samma teoretiska grund som presenterats i den här uppsatsens inledning, och hur snarlika teorierna än är så har de exakta skillnaderna inte kunnat formuleras. Den här diskussionen kommer därför, mot bakgrund av uppsatsens teori, hypotes och de frågor som väckts i undersökningen att formulera ett tillvägagångssätt för användningen av statusläran som analytiskt redskap. Diskussionen kommer att bygga på resonemangen och frågorna som väckts i och med undersökningen av analyserna, men det kommer inte finnas utrymme att behandla alla infall. Istället kommer diskussionen hållas samman av behovet av att formulera en tydlig förståelse av statusläran som ger en grund för formuleringen av ett tillvägagångssätt.

Låt oss börja om från början genom att placera oss i analytikerns roll. Vi har framför oss projektet att analysera en text med hjälp av statuslärans begrepp. Redan denna situation ger oss vissa förutsättningar. Till att börja med betyder det att vår text uttrycker en oenighet. Statuslärans begrepp är, som sagts tidigare, menade att appliceras på oenigheter. En oenighet kan uttryckas som en relation mellan två olika påståenden, där det ena är negationen av det andra. Låt oss använda följande exempel för att illustrera detta: Påstående 1 lyder ”Engelska parkens campus är en förvirrande plats”, medan påstående 2 lyder ”Engelska parkens campus är inte en förvirrande plats”. Den textmassa som påstående 1 och 2 tillsammans utgör uttrycker en tydlig oenighet. Det betyder att den text vi analyserar, som också är en oenighet, bär någon likhet med textmassan i vårt exempel. I den här uppsatsen förs tanken fram att denna likhet består i den retoriska form som kommer till uttryck dels i den text vi analyserar, dels i textmassan i exemplet. Redan här kan vi inhämta den första lärdomen om statusläran som analytiskt redskap: Statusläran måste

appliceras på mer än ett påstående i taget. Detta tycks även ha skett i analyserna i två av de artiklar som undersökts: I Lindqvist Grindes artikel är kravet på relationer mellan texter explicit, medan Bylander ställer Sahlins text mot föreliggande anklagelser som media presenterat. Nørholm Just och Gabrielsen däremot ställer inte explicit uttalandena de analyserar mot andra uttalanden. Möjligen beror detta på deras förståelse av textens relation till situationen, vilken kommer att diskuteras nedan. En annan möjlighet är att de utsagt utnyttjar den teoretiska konstruktion som Lindqvist Grinde har beskrivit som en "implicit opponer".⁶⁴ Genom bruket av denna konstruktion, som möjligen kan härledas ur en analys av situationen, kan analytikern uppställa en tänkt motståndare till texten denna analyserar, en motståndare vilken ger uttryck för en likaledes tänkt text vilken är oenig med den text som analyseras. Nørholm Just och Gabrielsen för tyvärr inget resonemang om detta i sin artikel.

Om vi ser tillbaka på den här uppsatsens teori och hypotes så minns vi att det där presenterades exempel- och typpåståenden som hävdades tillhöra en status men inte presenterades tillsammans med en mot detta påstående riktad negation. Detta var uppenbarligen ett misstag, eftersom en text ensam inte kan utgöra en oenighet. Som tur är kan sådana relationer enkelt uttryckas på basis av informationen som redan finns i de givna påståendena. Låt oss sammanställa en ny tabell för att illustrera detta:

---

⁶⁴ Lindqvist Grinde, 2008, s. 75.

Status:	Exempeltextmassa:	Typtextmassa:
Conjecturalis	"Du snodde mina kakor!", samt "Jag snodde minsann inte dina kakor!"	"Vissa sakförhållanden föreligger", samt "De sakförhållanden som nämnts föreligger inte".
Definitionis	"Du snodde mina kakor!", samt "Okej, jag åt upp dina kakor men jag snodde dem inte, det var mer som ett lån!"	"Vissa sakförhållanden föreligger", samt "De sakförhållanden som nämnts bör definieras på ett bestämt sätt".
Qualitatis	"Du snodde mina kakor!", samt "Okej då, jag snodde väl dina kakor men jag var jättejättesugen!"	"Vissa sakförhållanden föreligger", samt "De sakförhållanden som nämnts är behäftade med vissa egenskaper".
Translationis	"Du snodde mina kakor!", samt "Hur vågar du anklaga mig för att sno dina kakor?!"	"Vissa sakförhållanden föreligger", samt "Oaktat de sakförhållanden som nämnts föreligger vissa andra sakförhållanden".

Praktisk erfarenhet säger oss dock att de texter vi som analytiker behandlar sällan är så enkla som i våra exempel ovan och de består i alla fall sällan av enskilda påståenden. Vi måste därför fråga oss om det finns något sätt med vilket vi kan behandla en textmassa för att uttrycka oenigheten däri på samma enkla sätt som de uttrycks i exemplen. Nyckeln för att kunna behandla en textmassa på detta sätt ligger enligt denna uppsats i typpåståendena. Dessa ska, enligt uppsatsens hypotes, uttrycka den form som ett uttalande i en viss status har. Det betyder att texter i en status ska kunna reduceras till samma ordalydelse som det relevanta typpåståendet har genom att textens situationsspecifika innehåll gradvis tas bort. Detta har naturligtvis inte skett fullt ut i de undersökta analyserna, eftersom dessa inte har inkluderat typpåståendena som en del av deras teoretiska grund. Däremot har det skett ansatser till detta: Själva bruket att tolka

uttalanden och utläsa koncisa teser ur längre texter, vilket är en grundläggande förutsättning för retorisk analys och används även i de analyser som har undersökts i den här uppsatsen, skiljer sig inte markant från det att identifiera ett givet uttalande som likvärdigt med ett av typpåståendena. Bruket av typpåståenden är endast ett sätt att följa tolkningen till dess logiska slutsats inom ramen för statuslärans begreppsapparat och lägga fram oenigheter på ett stringent sätt.

Vad vi som analytiker hittills har ansamlat är följande: Två (eller flera) texter mellan vilka det föreligger en oenighet och de två (eller flera) teser vilka dessa texter uttrycker, där den ena tesen uttrycker antingen negerar eller modifierar den andra. Detta säger vissa saker om tanken att statuskategorierna utgör en hierarki samt hur uttalanden i vissa status bör tolkas. Som vi sagt tidigare är negationen en tydlig oenighet. Denna är också närvarande i status *conjecturalis*. I övriga status är den dock inte det vid en första anblick. Det är som sagt snarare en modifikation av ett tidigare uttalande som kommer till uttryck. Vår tolkning måste utvidgas för att göra utrymme för den oenighet som faktiskt ligger i en textmassa. Låt oss titta på ett exempel på en textmassa där en oenighet utvecklar sig (pilarna uttrycker att ett uttalande följer ett annat kronologiskt):

Retor 1: "Engelska parkens campus är en förvirrande plats."

↓

Retor 2: "Med 'förvirrande' menar du såklart 'solig'."

↓

Retor 1: "Äh, nej?"

Retorerna är uppenbart oeniga, men vilken status tillhör oenigheten? Analyserar man enbart de två första uttalandena så verkar det som att det handlar om status *definitionis*, eftersom stridsfrågan gäller en språklig etikett. Det är dock så att de två första uttalandena rent faktiskt inte behöver utgöra en oenighet. Retor 2 kan tolkas som att denna med sitt uttalande bara förtydligar sin kollegas tes. Kanske klargör retor 2 bara en ändring av betydelsen av ordet "förvirrande" som är vanlig i den kontext som retorerna vanligen befinner sig i, men som kan antas vara obekant för den närvarande publiken. Mindre främmande exempel på sådana uttalanden är inte ovanliga. Endast med retor 1:s andra uttalande blir det tydligt att det förekommer en oenighet. Denna oenighet tillhör dock inte status *definitionis*, utan *conjecturalis*:

Retor 2 har hävdad att retor 1 har gjort ett uttalande som är likvärdigt med ”Engelska parkens campus är en solig plats”, vilket retor 1 bestrider. För att komma tillrätta med detta och kunna implementera status definitionis så måste vår tolkning av de två första uttalandena se ut så här (pilarna har samma betydelse som tidigare, passager inom parenteser är outtalade och implicita):

Retor 1: ”Engelska parkens campus är en förvirrande plats (och med ’förvirrande’ menar jag såklart inte ’solig’).”

↓

Retor 2: ”Med ’förvirrande’ menar du såklart ’solig’.”

Nu behövs inget tredje uttalande för att se att det föreligger en oenighet. Därtill kan vi särskilja två nivåer i retor 1:s uttalande, på vilka retor 2 kan invända: Vissa sakförhållanden föreligger (”Engelska parkens campus är en förvirrande plats”), och dessa definieras på ett visst sätt (”Med ’förvirrande’ menas såklart inte ’solig’”). När retor 2 gör en invändning mot den föreliggande definitionen så placerar denna också oenigheten i status definitionis. Det är vidare intressant att uppmärksamma att retor 2 och vi som analytiker därigenom, eftersom retor 1:s definition är implicit, har möjligheten att själva realisera den exakta formuleringen av retor 1:s uttalande. Retor 1:s uttalande innehåller faktiskt ingen definition förrän 1) retor 2 gör sitt uttalande och 2) vi som analytiker (eller publik) tolkar textmassan deras uttalanden utgör som en oenighet.

Låt oss fortsätta med att titta närmare på status translationis. Denna statuskategori är statuslärans mest omtvistade, ett faktum som vi har sett få genomslag i de artiklar som undersökts i den här uppsatsen. Bylander inkluderar, precis som vissa traditionella källor, inte status translationis bland statuslärans kategorier. Lindqvist Grinde inkluderar status translationis men tillägger att dess klassiska mål att förflytta frågan till en annan domstol bör utvidgas till att även kunna förstås metaforiskt. Nørholm Just och Gabrielsen presenterar även de en något utvecklad förståelse av status translationis, där de skiljer mellan saken en argumentation gäller och de ramar inom vilken argumentationen förs. Statusläran har, som sades i denna uppsats teori, gjort anspråk på att kunna klassificera alla oenigheter i text. Denna uppsats hypotes, i sin utveckling av traditionens terminologi, uppställer tre variabler med vilka detta kan åstadkommas: Sakförhållanden, definitioner och egenskaper. Dessa är knutna till status conjecturalis, definitionis respektive qualitatis. Som vi har sett tidigare i den här diskussionen så aktiveras

dessa variabler på olika nivåer i en oenighet. Status translationis har i den här uppsatsens hypotes beskrivits som att den också behandlar sakförhållanden. Skälet till detta är att status translationis enligt den traditionella statusläran inte behandlar en föreliggande fråga utan väcker en ny. Ett exempel på detta kan tänkas vara följande:

Retor 1: ”Det är vackert väder idag.”

↓

Retor 2: ”Det vet väl inte du något om, du har ju inte varit ute på hela dagen.”

Retor 2 ger här inte uttryck för någon avvikande definition av termerna retor 1 använder, eller behåftar retor 1:s påstående med egenskaper som påverkar vår bedömning av dennas uttalande. Inte heller varken förkastar eller bekräftar retor 2 det sakförhållande retor 1 anför som föreliggande. Istället hävdar retor 2 ett nytt sakförhållande som strängt taget är ovidkommande för frågan huruvida det faktiskt är vackert väder och hur detta i så fall bör förstås. Därmed är retor 1 och 2 faktiskt inte heller oeniga. Det ena uttalandet kan vara någorlunda korrekt utan att detta påverkar det andra uttalandets möjligheter att vara korrekt. För att kunna visa på en meningsskiljaktighet måste vi återigen tolka textmassan som att vissa implicita stycken finns med:

Retor 1: ”Det är vackert väder idag (och det vet jag minsann något om).”

↓

Retor 2: ”Det vet väl inte du något om, du har ju inte varit ute på hela dagen.”

Det skapas nu i och med retor 2:s uttalande en oenighet, som gäller vissa sakförhållanden, men inte de som sedan tidigare varit explicita i textmassan. Detta tycks vara en adekvat formulering av oenigheter i status translationis. För att komma med ett mer traditionellt exempel kan man tänka sig följande textmassa:

Retor 1: ”Den åtalade är skyldig till landssvek (och målet borde avgöras i den här domstolen).”

↓

Retor 2: ”Det här målet borde avgöras i en annan domstol (och alltså inte i den här domstolen).”

Varför inte se detta som en oenighet i status conjecturalis? För att de sakförhållanden som faktiskt framförs skiftar. Som vi ser i exemplet med landssveksmålet så uttrycks två olika sakförhållanden explicit, och oenigheten är helt implicit. Ändå kan vi inte se uttalandena som helt kompatibla. Båda kan stämma, det kan både vara så att den åtalade är skyldig till landssvek och att målet borde avgöras i en annan domstol, men situationen kräver att bara den ena retorn får rätt utan att kontexten byts ut. Om retor 2 får rätt i den första domstolen, så kan retor 1 fortfarande få rätt i en annan domstol, men båda uttalanden kan inte vinna bifall samtidigt. Det finns alltså en relevant skillnad, som kan uttryckas som en oenighet (om än en implicit sådan), mellan att ha rätt och att få rätt. Detta verkar kunna vara vad status translationis uttrycker. Det finns dock en annan möjlig förståelse av denna statuskategori. Låt oss tänka oss följande uttalanden i ett samtal:

Retor 1: ”(Gällande glass, vill jag mena att) Blåbärsglassens smak är vida överlägsen päronglassens.”

↓

Retor 2: ”(Gällande glass, vill jag mena att) Knappast! Päronglassen utklassar blåbärsglassen varje dag i veckan och två gånger på söndagar.”

↓

Retor 3: ”(Apropå ingenting, vill jag mena att) Två plus två kan mycket väl bli fem, med lite god vilja.”

Här föreligger en oenighet i status conjecturalis mellan retor 1 och 2. Därtill uttalar sig retor 3, men är inte oenig med någon av de föregående talarna. Däremot kan vi anta att alla tre texterna har en relation med varandra som är betingad av situationen: Retorena uttalar sig på samma plats, vid närliggande tidpunkter efter varandra och inför samma publik. Räcker denna relation för att retor 3:s uttalande ska anses tillhöra status translationis i en textmassa som inkluderar något av de andra två uttalandena, eller båda? Oavsett vad svaret blir uppstår problem: Om relationen anses vara tillräcklig för att uttalandet ska tillhöra en status, så försvinner kriteriet att statusläran endast analyserar oenighet, och andra krav måste ställas på textmassorna vi vill analysera än att de på något sätt negerar varandra. Närhet i tid, rum och publik kanske är tillräckliga krav, men de är betydligt svårare att bedöma än den logiska motsättning som en

oenighet utgör. Om relationen å andra sidan inte anses vara tillräcklig för att uttalandet ska tillhöra en status, så försvinner möjligheten att inom statuslärans begreppsram identifiera uttalanden vilka reagerar på potentiella oenigheter med att byta ämne, vilket inte är ett helt ovanligt sätt att bemöta påståenden en retor varken vill acceptera eller explicit bestrida. Att behålla den nämnda möjligheten genom att överlämna det till vår tolkning att finna oenigheter där det inte explicit finns någon i varje tänkbart fall är kanske det farligare alternativet, om vi betänker följande exempel:

Retor 1: ”Att dansa tango är en givande aktivitet (och detta och inget annat bör vårt samtal handla om de närmaste minuterna).”

↓

Retor 2: ”Att spela schack är också en givande aktivitet (men det är detta och inget annat vårt samtal bör handla om de närmaste minuterna).”

Ovanstående är en uppenbar oenighet som helt beror på tolkningen av de implicita delarna av uttalandena, delar som det inte finns några belegg för att lägga till de annars inte oeniga explicita påståendena. Att studera implicita stycken av argumentationer är alltså i sig en krånglig vetenskap, men att ge upp möjligheten att kunna klassificera dessa delar av argumentationer, som bevisligen förekommer i många texter som syftar till att övertyga, kanske är ett för högt pris att betala för att åstadkomma ett enkelt analytiskt tillvägagångssätt? Resonemanget om status translationis ovan bygger på en förståelse av statusläran som innebär att den som analytiskt redskap kan appliceras på en textmassa utan ta hänsyn till situationen i vilken texterna förekommer. Som vi har sett i behandlingen av Nørholm Justs och Gabrielsens artikel kan man dock tänka sig en förståelse av statusläran vilken kräver en bedömningen av den situation som texterna förekommer i. En sådan analys blir dock lätt paradoxal: Resultatet av en bedömning av den situation i vilken en textmassa framförs måste framställas som en text. Därmed kommer texterna i den textmassa som analyseras genom att ha en relation till den situation i vilken de framförs också ha en relation till den text som beskriver situationen. En texts relation till den situation i vilken den framförs kan alltså reduceras till samma texts relation till en specifik text. Eftersom det är denna sorts relationer som statusläran enligt den här uppsatsen behandlar blir en förståelse av situationen utöver den text vilken situationen kan uttryckas genom överflödig.

Som avslutning av den här diskussionen ska vi beröra frågan om ett uttalande kan tillhöra flera status samtidigt. Den frågan har som vi minns dykt upp i samband med undersökningen av alla tre artiklar som behandlats. Eftersom vår förståelse av vad det innebär att tillhöra en status har kommit att främst handla om en texts relation till en annan text så verkar det rimligt att sluta sig till att en text kan tillhöra flera status i samma mån som denna text samtidigt kan relationer av flera olika former till andra texter. Att en text samtidigt kan ha flera olika former av relationer till andra texter verkar också möjligt. Låt oss titta på följande exempel:

Retor 1: "Recentiortider brukar vara regniga (vilket varken är trevligt eller önskvärt)."

↓

Retor 2: "Jo, men regn är ju trevligt."

↓

Retor 3: "Nja, regn kanske inte är så trevligt men önskvärt; då drar ju inte reccarna runt på stan som yra höns."

Dessa tre texter står i olika former av relationer till varandra: Retor 2 invänder mot retor 1:s definition av regn som otrevligt, medan retor 3 går med på retor 1:s definition men behåller sakförhållandet med vissa egenskaper som förändrar vår bedömning av saken om de accepteras. Retor 1 möter alltså oenighet både i status definitionis och status qualitatis. Därtill är retor 3 oenig med retor 2 om att regn är trevligt, en oenighet i status conjecturalis. I analysen av alla tre texterna som en textmassa så uppträder alltså olika former av oenighet mellan texterna i olika konstellationer. Vi kan också här observera hur tolkningen av oenigheten tycks styra tolkningen av uttalandena, i och med att det första uttalandet på grund av invändningarna som uppställs mot det ges vissa implicita tillägg.

Sammanfattning

I den här uppsatsen har en förståelse av den traditionella statusläran presenterats tillsammans med en hypotes som utifrån den traditionella statusläran formulerar en förståelse av begreppen retorisk form och innehåll samt det härledda konceptet typpåståenden. Med hjälp av den

begreppsapparat denna teori förser oss med har tre artiklar som utför retoriska analyser med hjälp av statusläran undersökts. Undersökningen har väckt flera resonemang och frågor som uppställt både svårigheter och möjligheter för att utveckla statusläran som analytiskt redskap. Utifrån en del av dessa resonemang och frågor, men på grund av det begränsade utrymmet inte alla, har det sedan förts en diskussion om statuslärans förutsättningar som analytiskt redskap. Diskussionen har, likt förståelsen av den traditionella statusläran och retorisk form och innehåll, tagit intryck av filosofins logiska argumentationsanalys. Diskussionen har i allmänna ordalag formulerat ett tillvägagångssätt för analyser som använder sig av statusläran, ett tillvägagångssätt som något förenklat kan uttryckas med följande schema:

1. Analytikern samlar två eller fler texter mellan vilka hon/han anser det föreligga en oenighet.
2. Analytikern utreder relationerna som finns mellan texterna för att utröna vilken statuskategori oenigheten bör placeras i.
3. Analytikern reducerar texterna till att uttrycka en eller flera teser vilka delar den form som de relevanta typpåståendena har.

Vissa av de utmaningar som följer med detta tillvägagångssätt har diskuterats och lösningar har inte alltid kunnat formuleras. Det faller därmed tills vidare på analytikern att möta dessa utmaningar i hans/hennes analys.

Litteratur

[Cicero], *Ad Herennium*, översättare Harry Caplan, [The Loeb Classical Library, 403] Cambridge MA: Harvard University Press 1968 (1954).

Bylander, Eric, "Kanske en statsminister? Mona Sahlins försvarstal", *Rhetorica Scandinavica* 1997:3, s. 64-70.

Cicero, *De Inventione*, översättare H. M. Hubbell, [The Loeb Classical Library, 386] Cambridge MA: Harvard University Press 1968 (1949).

Fahnestock, Jeanne och Secor, Marie, "The Stases in Scientific and Literary Argument", *Written Communication* vol. 5, 1988:4, s. 427-443.

Hohmann, Hanns, "Stasis.", *Encyclopedia of Rhetoric*, Thomas O. Sloane (red.), Oxford: Oxford University Press 2001, s. 741-745.

Johannesson, Kurt, *Retorik eller konsten att övertyga*, Stockholm: Norstedts 1998.

Kramer, Michael R., och Olson, Kathryn M., "The Strategic Potential of Sequencing Apologia Stases: President Clinton's self-Defense in the Monica Lewinsky Scandal", *Western Journal of Communication* vol. 66, 2002:3, s. 347-368.

Lausberg, Heinrich, *Handbuch der literarischen Rhetorik, Eine Grundlegung der Literaturwissenschaft*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag 1990.

Lindqvist [Grinde], Janne, "Vad gäller saken? Statusläran som verktyg för retorisk argumentationsanalys", *Rhetorica Scandinavica* 2005:33, s. 33-45.

Lindqvist Grinde, Janne, *Klassisk retorik för vår tid*, Lund: Studentlitteratur 2008.

Nørholm Just, Sine och Gabrielsen, Jonas, ”Boligmarkedet mellem tal og tale – Stasislæren som redskab for retorisk kritik”, *Rhetorica Scandinavica* 2008:48, s. 17-36.

Persson, Mikael, *Retorik för jurister*, Borås: SIFU 1992.

Quintilian, *The Institutio Oratoria*, vol. 1, översättare H. E. Butler, [The Loeb Classical Library, 124] Cambridge MA: Harvard University Press 1969 (1920).